

På felles vei

SLUTTRAPPORT

HBS helsefremmende
barnehager og skoler

FOLKEHELSE
programmet i Agder

AGDER
fylkeskommune

Rapportering tilskudd Tiltaksutvikling i Program for folkehelsearbeid i kommunene 2021**År 5 - Sluttrapport**

Navn på kommune: Lillesand kommune som ledende aktør for HBS Agder

INFORMASJON OM MOTTAKER	
Skjema er utfyllt av	
Fornavn	Eva-Kristin
Etternavn	Paschen-Eriksen
Tittel	Prosjektleder
Organisasjonsnummer	
Organisasjonsnummeret må være basert på en juridisk enhet.	964 965 404.
Organisasjonsnavn	Lillesand kommune
Organisasjonsnavnet må være identisk med enhetsregisteret i Brønnøysundregistrene	
Adresse	Postboks 23
Postnr./-sted	4791 Lillesand
E-postadresse	
Postmottak/ offisiell e-postadresse til søker	postmottak@lillesand.kommune.no
Webadresse	https://www.lillesand.kommune.no/
Kommunenummer	4215
Kun for kommuner	
Kontaktpersoner	
Oppgi to personer fylkeskommunen kan kontakte dersom vi har spørsmål om rapporteringen.	
Fornavn	Eva-Kristin
Etternavn	Paschen-Eriksen
Telefonnummer	94826355
E-postadresse	evaeri@lillesand.kommune.no
Fornavn	Arnt Jørgen
Etternavn	Eidsaa
Telefonnummer	90574982
E-postadresse	ArntJorgen.Eidsaa@Lillesand.kommune.no

HBS AGDERS ARBEID I PROSJEKTPERIODEN 2017-2021

Kommunene i HBS har kartlagt alle tilbudene som finnes innenfor psykisk helse, eventuelt oppdatert tidligere kartlegginger, og laget digitale oversikter eller brosjyrer på dette. Dette arbeidet er gjort i samarbeid mellom ulike instanser. Kompetansen utviklet har vært delt på tvers av enhetene parallelt med tiltaksutviklingene. Samarbeidsstrukturene på tvers av tjenestene skulle best mulig sikre et sømløst tilbud og gi helsefremmende oppvekst til alle barn og unge. Alle kommuner har gjennom HBS jobbet på tvers av sektorer og utviklet nettverk for samarbeid. For enkelte kommuner utdypes dette som eget lokalt tiltak.

I HBS er det også utviklet to tverrkommunale tiltak, Peilemerker og SAMM, samt ulike lokale helsefremmende tiltak i kommunene. Disse beskrives under. Evalueringsarbeidet og distribusjon knyttet til resultater beskrives under punkt om evaluering av tiltaket senere i rapporten.

Tverrkommunale tiltak:

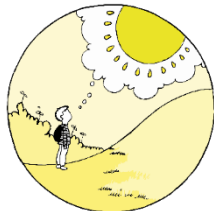
Peilemerkene: Et relasjonsverktøy for ansatte i barnehager og skoler.

Peilemerkene er utviklet gjennom tverrkommunalt samarbeid gjennom de siste fire år. Hensikten med peilemerkene er at de skal vise vei for profesjonelle i deres møte med barn, unge og deres familier. Det er utviklet en nettside, peilemerker.no. På nettsiden redegjør utviklingsverkstedet for teorigrunnlag og forskning bak utviklingen av peilemerkene, tilbyr metoder for implementeringsarbeid i barnehager og skoler. Teori- og forskningsdelen kan også benyttes i intern undervisning. Bakgrunnen for utviklingen av peilemerkene er forskning på relasjonens betydning for barn og unges utvikling og læring fra barnehage til videregående skole. Peilemerkene hviler på dette, sammen med teorier som salutogenese, systemisk tenkning og teori, narrativ teori og løsningsfokusert tilnærming. I tillegg til nettsiden er det utviklet informasjonsmateriell som er distribuert i de fire deltakerkommunene. Videre har blitt avholdt en rekke workshops i de ulike kommunene våre. Utviklingsarbeidet har i hovedsak vært drevet fra Lillesand og Gjerstad kommune.

Webside: www.peilemerker.no

Det finnes ikke vanskelige barn, men barn som har det vanskelig

Vi ser alltid utvikling som en mulighet

Vi vet at alt vi gjør påvirker den sammenhengen vi er en del av

Vi utvikler løsninger i fellesskap

Helsefremmende Barnehager og Skoler

På felles vei - Peilemerker

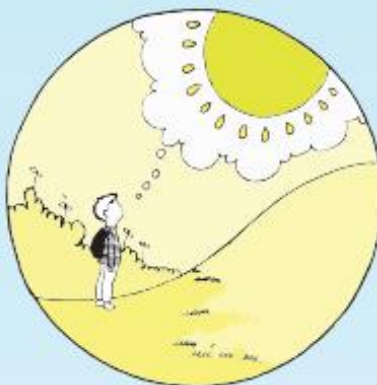

**Det finnes ikke vanskelige barn,
men barn som har det vanskelig**

All atferd og handling kan ses på som kommunikasjon. Det er viktig å forsøke å lete etter mening bak det som kan oppleves som uforståelig atferd. Hva er det som står på spill for barnet? Det er et profesjonelt ansvar å forsøke å forstå og handle, ut fra det barnet forsøker å fortelle med sin atferd.

Vi ser alltid utvikling som en mulighet

Å oppleve mening og sammenheng er viktig for barn. Som profesjonelle bør vi formidle i ord og handling at vi tror situasjonen er påvirkbar, at den lar seg forklare, og at den byr på overkommelige utfordringer. Barn har alltid muligheten til å utvikle seg, innenfor sin egen nærmeste utviklingssone.

**Vi vet at alt vi gjør påvirker den
sammenhengen vi er en del av**

Vår egen forståelse er en blant mange mulige forståelser. Dette innebærer både muligheter og begrensninger. Å skape utvikling hos barn, handler samtidig om å skape utvikling hos seg selv. Der inntar vi en anerkjennende holdning der vi snakker slik at andre får lyst til å lytte, og lytter slik at andre får lyst til å snakke.

Vi utvikler løsninger i fellesskap

Det er en styrke i et samarbeid at deltakerne har ulike erfaringer, ferdigheter og perspektiver. Dette gir muligheter for å utvide og berike forståelse av situasjonen. Profesjonell kompetanse blir for alvor virksom når det gir gjenklang i andres erfaringer og det praktiske liv.

Prosjektet har medverkende fra:
Helseforetakene og Agder fylkeskommune gjennom:
HSL - Helsefremmende Lærings- og Skole- og Helse-nett
Agder Fylkeskommune gjennom: skolegrupper i Agder
Høgskolen i Agder, HSL og skolegrupper i Agder
Læringsforetakene og skolegrupper i Agder
Skolegrupper i Agder, skolegrupper og skolegrupper i Agder

Skolegrupper i Agder og skolegrupper

Prosjektet er et samarbeid mellom:

Gjevedal, Jost, Skole og Utdanningsskole

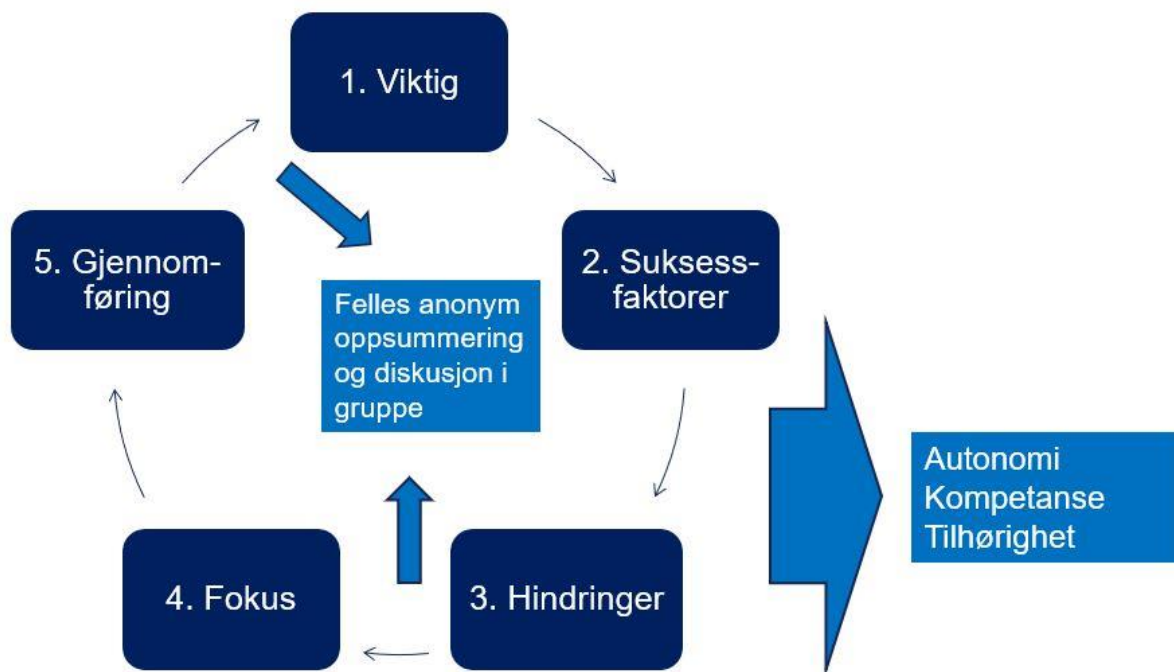

Folkehelse-
programmet i Agder

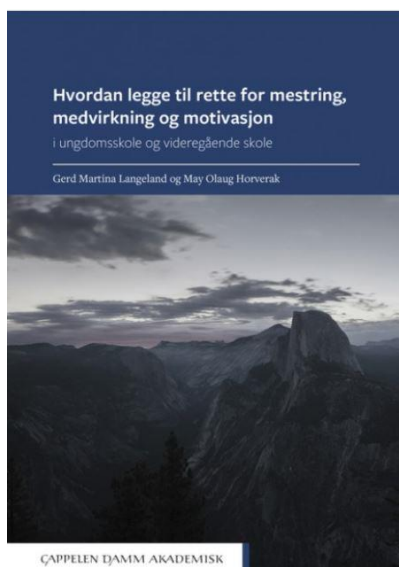
SAMM: Systematisk arbeid med mestring, medvirkning og motivasjon

Tiltaket SAMM startet i Lillesand videregående skole som et fylkeskommunalt tiltak, og ble deretter tilpasset og videreført til grunnskole og voksenopplæring i kommunene. Utviklingsarbeidet har i hovedsak vært drevet fra Birkenes kommune og Lillesand videregående skole.

SAMM består av en femtrinnsmetode som anvendes i skolen med fokus på livsmestring, demokratisk deltakelse for å skape et godt læringsmiljø, og selvregulering i fagene. Metoden har også vært anvendt i ungdomsråd og andre politiske fora enkelte steder. I tillegg har det vært gjennomført enkelte seminarer med metoden knyttet til temaene rasisme og diskriminering.

Metoden består av følgende trinn: Elevene definerer gjennom klassediskusjoner og anonymt skriftlig 1) hva som er viktig for dem for at de skal ha det bra/for at de skal ha et godt miljø/å lære i faget, 2) hva de er gode på / hva som er bra, 3) hva som er vanskelig / hindrer dem, 4) hva de trenger å jobbe med og 5) hvordan de skal gjennomføre dette. Det er oppsummeringer og diskusjon i klasse etter trinn 1-3 og etter trinn 4-5. Prosessen gjentas jevnlig. Metoden bygger på Antonovsky sin helsefremmende teori og Deci og Ryans selvbestemmelsesteori.

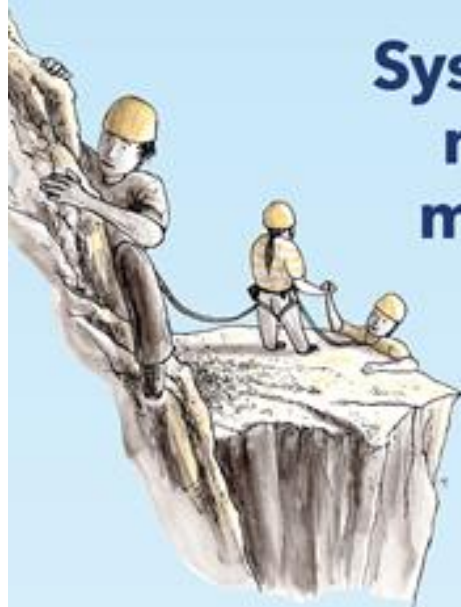
I tillegg til å utvikle femtrinnsmodellen, er det i SAMM utviklet mange illustrasjoner til bruk i klasserommet, en 12-siders brosjyre som beskriver metoden, to plakater til bruk i klasserommet, hvorav en fokuserer på selve metoden og en på læringsstrategier. Prosjektet har egen webside hvor alt som skjer i prosjektet oppdateres, og her er også veiledninger i form av PowerPoint tilgjengelig for lærere. Disse kan brukes i klasserommet i gjennomføring av metoden. Veiledningene for voksenopplæring er også oversatt til mange språk. Det er i tillegg skrevet ei bok for lærere og lærerstudenter som har fått to svært gode bokomtaler. Det er også skrevet ei bok for voksenopplæring som blir utgitt våren 2022, og prosessen med bok for barneskole er påbegynt. Det har vært gjennomført jevnlig møter, workshop og konferanser i forbindelse med SAMM.

Bokutgivelse: Langeland, G. M. & Horverak, M. O. *Hvordan legge til rette for mestring, medvirkning og motivasjon i ungdomsskole og videregående skole* Cappelen Damm Akademisk.

Webside: <https://samm.uia.no/>

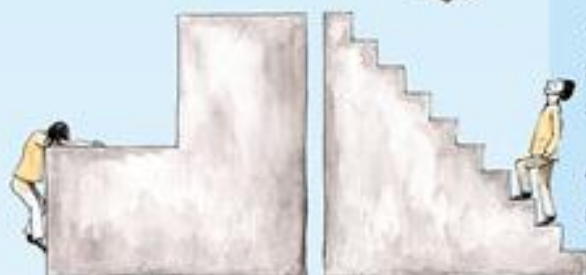
Systematisk arbeid med mestring, medvirkning og motivasjon

Gerd Martina Langeland & May Olaug Horverak

FEMTRINNSMETODEN

- 1 Hva er viktig for at du skal ha det godt på skolen og i fritida?
- 2 Hva er du god på og hva er du fornøyd med i livet ditt?
- 3 Er det noe som hindrer deg i å ha det godt og å gjøre det som er viktig for deg?
- 4 Hva vil du ha fokus på å gjøre noe med de neste ukene?
- 5 Hvordan skal du konkret gjennomføre det?

Prosjektet har mottatt støtte fra Fylkesutviklingskontoret og Agder fylkeskommune gjennom FUS – Arbeidsmarkedsutviklingen og Bævre. På tross av Agder fylkeskommune gjennom satsingen i Kultur for alle, spesielt Norges Fylkesutviklingsråd, ARUP og Læringsnettverket i samarbeid med Universitetet i Agder, Fylkeskommunen i Agder, Høgskolen og Mangfoldighetskontoret.

Illustrasjoner av May Olaug Horverak

sAmm
Systematisk arbeid med Mestring og Motivasjon

SYSTEMATISK ARBEID MED MESTRING,
MEDVIRKNING & MOTIVASJON

May Chang Hwang & Cecil Martina Lumsden

DISCUSSION

2000
 2001
 2002
 2003
 2004

Bezugsquellen

Search:

KATESON | 29

unabhängig von β :

1. *Scaphiopus*
 2. *Scaphiopus*

Book Dept.: EN 417000
Measure of Culture

FORSLÄGN
På en ny lag om

Skumbwing

Labeling

Abstract

Neoklassik

Revised 10/1/01

KONTROLLSTRATEGI

VCDL-cs@uwa.edu.au

(Signature)

HUKOMMELSES- OG
ORGANISERINGSSTRATEGI

Tanki kart

VENN-diagram

Tide gauge

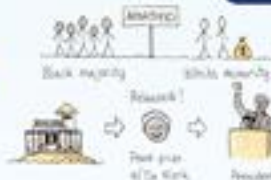

NELSON MANDELA
1918-2013

1998 - 2002

Infundibular stalk
Median eminence
Infundibular body

Tegnekart

Plakater og udstillinger: Hvidovre Kommune og Agder + plakatkonkurrence gennemføres i samarbejde med Børnepaske, Børnepaske og Børnepaske. Plakater og Agder + plakatkonkurrence gennemføres i samarbejde med Børnepaske, Børnepaske og Børnepaske. Plakater og Agder + plakatkonkurrence gennemføres i samarbejde med Børnepaske, Børnepaske og Børnepaske.

Downloaded At: 11:53 11 September 2009

Åmli:

Tiltak 1: Relasjonskompetanse

- Personalet i barnehager, skole, kulturskole, psykisk helse og helse har deltatt i flere kompetansehevingsarrangementer

Tiltak 2: Gode og inkluderende utemiljøer

- Det har blitt opprettet en stilling som Aktivitør i skolen som har tilrettelagt for aktiviteter for elever i friminutter.

I samarbeid med kompetansemiljøet STYD har ansatte i barnehagene og SFO fått kompetanse i hvordan man kan utvikle psykisk helsefremmende lekemiljøer for barn både ute og inne. Alle barnehagene og SFO gjort om og innredet minst ett rom i tråd med hva som er gjeldende forskning på psykisk helsefremmende lekemiljøer.

Gjerstad:

Tiltak 1: "Ung Aktiv"

- Kort fortalt er "Ung Aktiv" en satsing hvor vi loser elever i 3.klasse inn i en ønsket fritidsaktivitet, gjennom informasjon, kartlegging og samarbeid mellom flere aktører innad i kommune, barnet selv, foresatte og frivillige lag og foreninger. Støtteapparat som NAV, flyktningetjenesten, frivilligsentralen og Kiwanis trekkes inn ved behov. Elevene som har blitt loset inn i aktivitet i løpet av 3.klasse, følges opp i 4.klasse. Tiltaket er jobbet inn i skolen og skolehelsetjenestens årshjul.

Tiltak 2: Kobling av skolens Trivselsledere (TL) mot "MOT etter skoletid"

- MOT etter skoletid er et lavterskeltilbud for alle elever på ungdomsskolen, som gjennomføres av MOT-ungdom og MOT-coacher, sammen med skolen og skolehelsetjenesten, en dag i uken fra høstferien til påskeferien. Trivselsledere som er kurset gjennom TL-satsingen i skolen, er med og kjører opplegg på MOT etter skoletid. Tiltaket ble i koronaperioden tilpasset ved at vi har kjørt det klassevis istedenfor samlet for hele ungdomsskolen. Trivselslederne har da hatt opplegg kun for eget klassetrinn, gjennom MOT etter skoletid.

Birkenes:

Tiltak 1: Fysisk miljø i barnehager

- I samarbeid med kompetansemiljøet STYD har ansatte i barnehagene fått kompetanse i hvordan man kan utvikle psykisk helsefremmende lekemiljøer for barn.

Tiltak 2: Relasjonskompetanse i barnehage

- I samarbeid med kompetansemiljøet STYD, interne ressurser og UiA har barnehagene fått kompetanse på relasjonsbygging og samtaler med barn.

Tiltak 3: Aktive barn i barnehager og på første trinn i barneskole

- Lokal fysioterapeut har satt sammen aktivitetspakker og gitt veiledning til barnehager og skoler for å øke fysisk aktivitet og legge til rette for motorisk utvikling. Pakkene skal fremme lek og læring på første trinn.

Grimstad

Tiltak 1: Sikre gode overganger mellom barnehage og skole

- Metodeutviklingen for de lokale tiltakene skulle utvikle og sikre gode overganger mellom barnehage og skole, mellom barneskole og ungdomsskole og mellom ungdomsskole og videregående.
- De første overgangsrutinene er utarbeidet og etablert i drift for overgangene mellom barnehager og skoler og barnehager og ungdomsskoler. Rutinene er utarbeidet med medvirkning med barn og unge, foresatte og ansatte. Overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole ble overtatt av fylkeskommunen i samarbeid med rådgivere på henholdsvis ungdomsskolen og videregående.

Tiltak 2: Skole/barnehage-hjem samarbeid

- Det er arrangert inspirasjonsforedrag for alle FAU'ene. Fokus ble rettet mot det store potensialet i skole-hjem-samarbeidet. Det er også opprettet tett samarbeid med kommunalt foreldreutvalg (KFU).

Tiltak 3: Livet-timen

- Målet med tiltaket var å øke livsmestringen til barn og unge.
- Livet-timen ble i utgangspunktet innført som egen time på timeplanen. På grunn av fagfornyelsen for skoler, ble tiltaket endret. Livsmestring sammen med andre tverrfaglige tema, inngår nå i de fleste fag gjennom de nye læreplanene i skolen. Skolene har selv implementert materiell fra livet-timen der det passer i fagene/undervisningsøktene.

Tiltak 4: Samarbeidsstrukturer mellom helse og skole

- Det er gjort et omfattende arbeid for å forberede sammenslåingen av alle tjenester rettet mot barn og unge og opprette enheten som er kalt «Nye oppvekst». Målet er felles retning og ledelse, tettere kjennskap til hverandre og god samarbeidsstruktur som grunnlag for god psykisk helse for barn og unge.
- I tillegg er det gjennomført dagsamlinger for alle enhetsledere i den kommende oppvekstsektoren for å legge til rette for felles motivasjon og forståelse, bidra til kjennskap til hverandre og for å etablere gode relasjoner med alle involverte.

Lillesand:

Tiltak 1: Arbeid med plan for sosial og emosjonell kompetanse

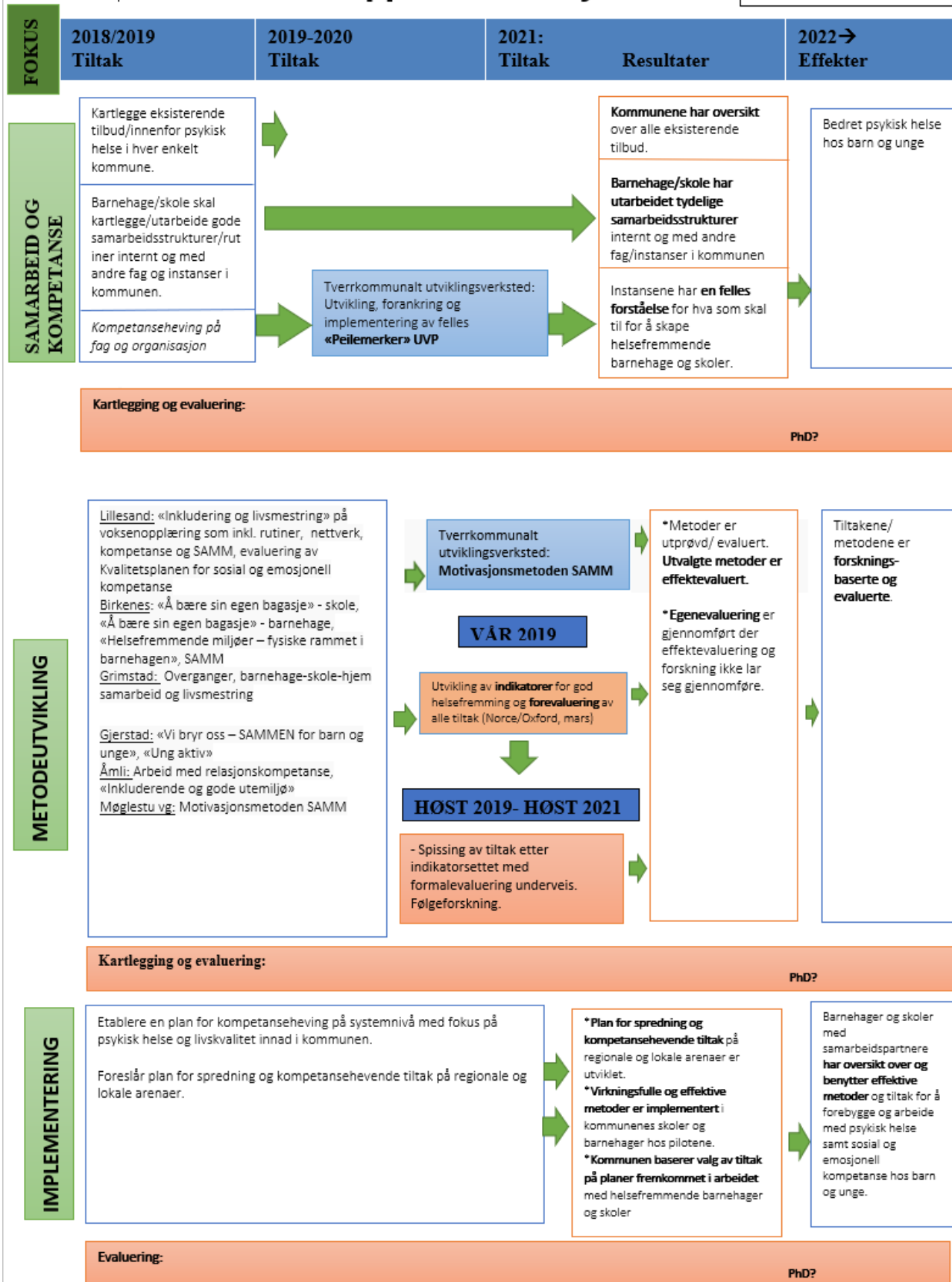
- Skolene har hatt samlinger på tvers av skolene og jobbet med dette.
- På voksenopplæringen har det vært gjennomført en mobbeundersøkelse, samt at det har vært foredrag om emnet. Det har også vært trivselsundersøkelse som har blitt fulgt opp. Deltakerne har fått kurs om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, som er vanskelige emner som er viktig å ta opp med deltakerne.

Tiltak 2: Kartlegge, etablere og utvikle gode samarbeidsstrukturer og rutiner på systemnivå

- Det er blitt etablert gode nettverk med flyktningetjenesten gjennom trekantsamtalen
- Det er etablert et nettverk for samarbeid og drøfting mellom skole og helsesektor
- Utarbeidet rutiner for ulike akutsituasjoner og beredskap

Modell for måloppnåelse – 3. (juni 2020)

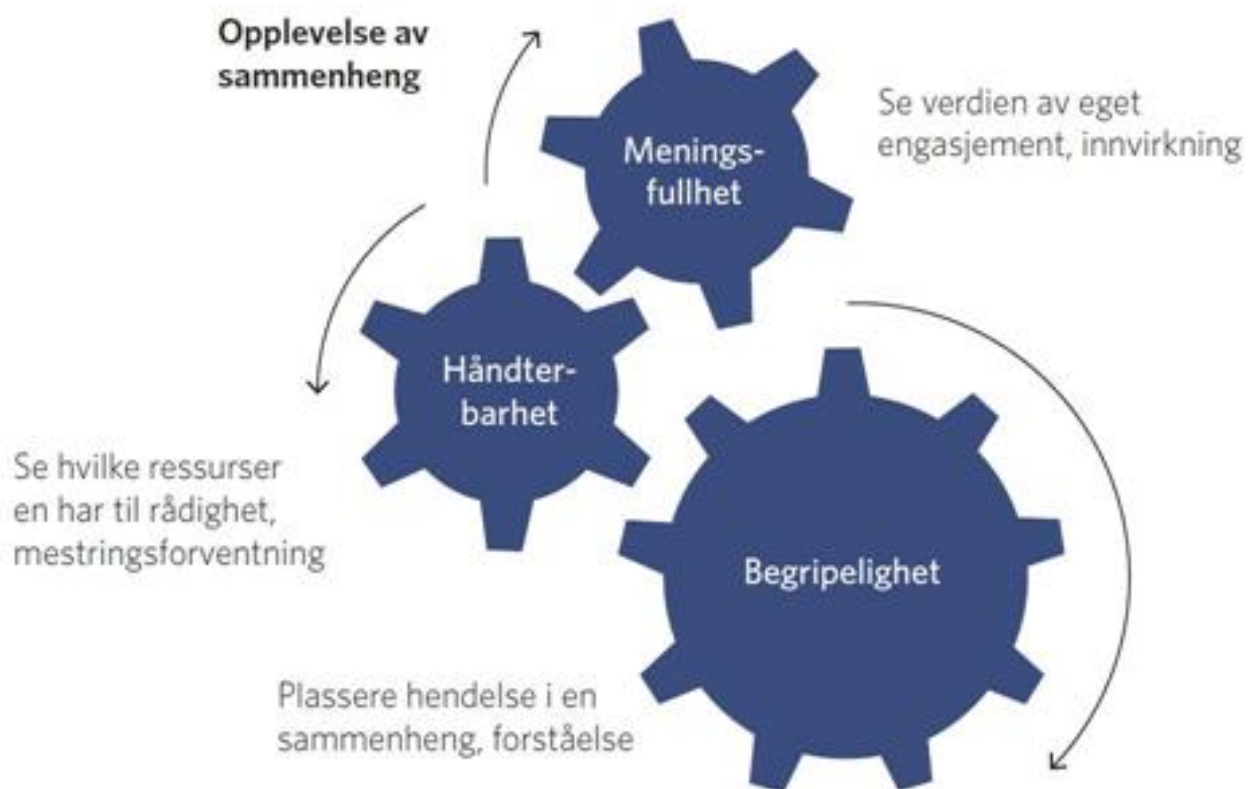
Lyseblå bokser er tverrkommunale tiltak, ferskenrød bokser er forskning og evaluering innenfor hvert fokus område som er angitt i grønne bokser

Er målene som ble satt opp tidlig i prosjektbeskrivelsen nådd?

Det tok tid å få felles forståelse av begrepet «helsefremmende». Med forskerne fra NORCE og Oxford Research sin redegjørelse av teori og målindikatorer for helsefremming, utviklet det seg en felles forståelse av teorigrunnlag for tiltakene. Kompetansen på helsefremming økte hos HBS-aktørene, og dette var en viktig målsetting for HBS Agder som tiltak.

Teorigrunnlaget beskrevet i forbindelse med rapporten var Antonovsky sin helsefremmende teori/salutogenese. Kort forklart går teorien ut på at mennesker vil være i stand til å håndtere stress og oppleve velvære om de har en opplevelse av sammenheng i tilværelsen (OAS). Det innebærer at en opplever situasjoner som begripelige, håndterbare og meningsfulle. Det vil si at en forstår situasjonen, tenker en kan håndtere den, og ser verdien av å engasjere seg. Følgende modell er utviklet for å illustrere og forklare teorien:

(Hentet fra Langeland & Horverak, 2021)

Antonovsky sammenligner også livet med det å svømme i ei elv. Dersom en opplever sammenheng i tilværelsen gjennom begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet vil en være i stand til å håndtere å svømme i elva, selv i strie strømmer. Det vil si at en har mestringsstrategier til å håndtere utfordringer og ser at det gir mening å handle.

(Hentet fra Langeland & Horverak, 2021)

Det helsefremmende indikatorsettet består av følgende fire hovedindikatorer: Handlingskompetanse, sosial og emosjonell kompetanse, stressmestringskompetanse og psykisk helsefremmende kompetanse. Flere emneord er identifisert for hver indikator.

Handlingskompetanse	Sosial og emosjonell kompetanse	Stressmestringskompetanse	Psykisk helsefremmende kompetanse
Demokrati Motstandskraft/ Empowerment Selvledelse Deltakelse/ medvirkning	Selvbevissthet Styring av følelser Empati Motivasjon Sosial deltakelse Respekt Relasjoner Toleranse Sosial støtte Engasjement Tilknytning til barnehage/skole	Selvtillit Mestring/coping Robusthet/ resilience Kontroll/autonomi	Kunnskap om god psykisk helse og psykisk velvære

Referanse til rapport:

Helmersen, M. & Stiberg-Jamt, R. (2019). *HBS Agder: Førevaluering av tiltak for helsefremmende barnehager og skoler*. NORCE & Oxford Research. <https://norceresearch.brage.unit.no/norceresearch-xmlui/handle/11250/2621192>

Er det eventuelle gjenstående mål i prosjektet som ikke er oppnådd?

Målet om bedre samarbeid mellom ulike instanser i kommunen ble for stort og lite spisset for oss i HBS, og inngikk også som en del av BTI-målene. Dette ble derfor justert i HBS-arbeidet i kommunene.

Tiltakene er forskjellige for deltakerne og det jobbes derfor videre med implementering innenfor egen kommune/skole

Hvilke mål i programsøknaden fra Agder (HBS Agder) er nådd?

Målmodellen som har blitt noe revidert i prosjektperioden (se over), har bidratt til å holde fokus på fokusområdene våre;

1. Samarbeid og kompetanse
 - Kommunene har laget oversikter over alle eksisterende tilbud innenfor psyksisk helse i sine kommuner.
 - Instansene har utviklet en bedre forståelse for hva som skal til for å skape helsefremmende barnehager og skoler gjennom våre forskeres utvikling av målindikatorer for hva som er helsefremmende. Peilemerkene er også et godt utgangspunkt for denne felles forståelsen. Videre er en rekke kompetansehevende tiltak som diverse kurs, samlinger og distribusjon av materiell (lærebok og nettsider utviklet i tilknytning til utviklingsverkstedene) gjennomført.
2. Metodeutvikling
 - I tillegg til våre tverrkommunale utviklingsverksted har alle kommunene utviklet lokale tiltak i tråd med den felles forståelse for hva som er helsefremmende.
 - Tverrsektoriell samhandling og metodeutvikling har fungert i utviklingsverkstedene. I tillegg har lokale tiltak blitt videreutviklet kontinuerlig.
 - Egenevaluering har blitt gjennomført i hele perioden og rapportert nøye på i egne årsrapporter og i rapport etter individuelle intervjuer med forskerne
3. Implementering
 - Kommunene har innarbeidet kompetansehevende tiltak fra HBS inn i sine allerede eksisterende planer.
 - Implementeringen er godt i gang hos våre partnere, noe det også vil jobbes med kontinuerlig med fremover.

PROSESSEN FRA START TIL SLUTT

1. **Vurder sluttresultat i forhold til hva dere planla ved prosjektstart. Hva gikk bra, hva gikk dårlig, hva kunne blitt gjort annerledes?**
 - Peilemerkene og verdigrunnlaget burde ha vært på plass først, og så burde SAMM-metoden og andre tiltak kommet inn
 - De som har brukt metodene bevisst og systematisk har fått et sluttresultat som samsvarer med det som ble planlagt ved prosjektstart
 - Det første målet med samhandlingsstrukturer på tvers av instanser, lå mer til BTI
 - Metodeutviklingen/verdigrunnlagsutvikling har blitt mer enhetlig ut over i prosjektet uavhengig av de ulike lokale tiltakene
 - Implementering har vært lettere å få til i mindre kommuner og der har HBS gjennomsyret hele organisasjonen i større grad enn i de større kommunene
 - For målgruppen unge voksne brukes SAMM i problemstillinger årsak – løsning, og metoden videreføres til aldergruppen over 24 år med gode resultater og med nye midler
2. **Vurder prosjektet med hensyn til klarhet i mål, hensikt, prosjektplan og rammebetingelser.**
 - Store og vage mål i starten
 - Uklar bestilling
 - Uklar forankring og ledelse på fylkeskommunalt nivå.
 - Uforutsigbar økonomi – fra år til år
 - For kort prosjektperiode – for å få trygghet for gjennomført implementering og kompetanseheving
 - Korona-situasjonen har preget fremdriften. Mye har blitt nedskalert iht. smittevern

- Fleksibiliteten har også gitt muligheter, da det har vært mulig å justere tiltak i takt med muligheter og behov som har utkrystallisert seg i kommunene.
 - Veien har blitt til mens vi går – vi har funnet løsninger sammen
- 3. Vurder nytteverdien av samarbeidsorganet for deres prosjekt gjennom perioden, kunne noe blitt gjort annerledes?**
- HBS Agder har informert om utviklingen i samarbeidsorganet, det oppleves ikke å ha vært mye dialog med organet. Nytteverdien har vært liten på grunn av opplevelsen med enveiskommunikasjon
- 4. Vurder nytteverdien av samarbeidet med fylkeskommunen gjennom perioden, kunne noe blitt gjort annerledes?**
- Fylkeskommunene hadde gode konferanser de to første årene
 - Helse og utdanningsavdelingene i fylkeskommunen har ikke hatt samarbeid. Det har vanskeliggjort samarbeidet med HBS Agder som jobber på tvers av fagområdene
 - Fylkeskommunen har ikke fulgt opp sin aldersgruppe 16-24 år i HBS Agder prosjektet ved å bidra og spre tiltakene der.
 - Det har vært hyppige prosjektlederbytter og det har vanskeliggjort samarbeid og spredning av tiltak på tross av at aktuelle ledere har hatt positiv innstilling
 - Fylkeskommunen kunne/burde veiledet HBS Agder bedre i oppstarten og under prosessen. Den oppleves å ha en fraværende rolle. Kommunene fikk et stort og komplisert oppdrag som burde vært fulgt opp
 - Fylkeskommunen har støttet prosjektet, men har ikke bidratt.
 - Det siste prosjektåret har HBS Agder fått anledning til å be om støtte, man har da ikke trengt det da prosjektet var i flyt og avslutning.
- 5. Beskriv samarbeidet med forsknings- og kompetansemiljøet gjennom perioden, kunne noe blitt gjort annerledes?**
- Samarbeidet med forskningsmiljøet kom galt ut i starten. Det tok 2 år å komme på plass i et samarbeid som fungerte
 - Det var en uheldig konflikt mellom forskningsmiljø på UiA og fylkeskommunen
 - Forskerne skulle vært med fra starten på å velge ut tiltak i HBS Agder for å spisse og forenkle det for deltakerne
 - Det er det regionale nivået som har søknadsskrivingskompetanse. Prosjekt-kommunene skulle hatt mer hjelp til dette
 - Det burde vært mere evalueringshjelp fra forskerne i starten av prosjektet. Forskerne har kompetanse på evaluering mot målgruppene som ikke har kommet HBS til nytte
 - Pr. juni 2021 får HBS Agder hjelp til videreføring av noen tiltak ut over prosjektperioden
- 6. Beskriv samarbeidet med de andre deltaker kommunene/samarbeidskommunene gjennom perioden, kunne noe blitt gjort annerledes?**
- Det var vanskelig å finne fellesnevner og samarbeidsgrunnlag på grunn av kommunenes forskjellige tiltak
 - Det var ulik forankring av HBS Agder i de ulike kommunene
 - Samarbeidet har utviklet seg til å bli bedre. Etter hvert har deltakerne inspirert hverandre, og det har utviklet seg en delingskultur
 - Prosjektet var vanskelig og uoversiktlig i starten. Det var vanskelig å se hele bildet
 - Prosjektdeltakerne «satt på hver sin tue»
 - Utviklingsverkstedene har jobbet på tvers i stor grad og har blitt store. Det har vært uklart sammenheng/tilhørighet til HBS (lite tilrettelagte møtepunkter)
 - Det var intern konkurranse om midler til tiltakene i starten av prosjektet og det førte til vanskelig samarbeidsklima i starten. Dette er blitt bedre etter hvert.

- HBS Agder hadde i utgangspunktet intensjon om å ha flere utviklingsverksteder. Forskere justerte dette og bad HBS Agder om å ikke ha det da samhandling internt i kommunene var utfordrende nok
- Da det ble aksept for å jobbe med både utviklingsverksted og ulike tiltak ble det bedre samarbeid, deltakerne opplevde inspirasjon og prosjektet skjøt fart

BESKRIVELSE AV HBS AGDER TILTAKET

Beskriv navn på tiltaket, tiltakseier og varigheten av tiltaket.

Helsefremmende barnehager og skoler (HBS) er navnet på tiltaket for alle kommunene og Lillesand vgs, og dette tiltaket består av flere undertiltak.

Tiltakseier er Lillesand kommune som ledende aktør med Grimstad kommune som co-pilot.

Tiltaket har vart i 4 år. Fra og med 2017 til og med 2021.

Hva var formålet med tiltaket?

Psykisk helse og livskvalitet ble valgt som tema fordi psykiske plager og lidelser er noen av våre største folkehelseutfordringer. Kommunene er usikre på hvordan de skal møte utfordringen. Det overordnende målet for programmet for folkehelse var av den grunn å styrke kommunens kapasitet og kompetanse til å drive et kunnskapsbasert arbeid med å fremme barn og unges psykiske helse og livskvalitet

Prosjektet skulle utvikle og teste ut tiltak i ulike organisasjoner og gjennom dette arbeide induktivt for å utvikle tiltak som kunne tilpasses ulike skoler og barnehager. På denne måten skulle det utvikles tiltak som skulle ha overføringsverdi til barnehager og skoler i kommunen. Tradisjonelt utvikles tiltak i stor grad på hver enkelt barnehage og skole uten at disse kommuniseres eller samordnes. Tiltaket «På felles vei», skulle gi muligheter for å lære av hverandre på tvers av aldersgrupper og institusjoner.

Langsiktige effektmål for tiltaket

1. Bedret psykisk helse blant barn og unge
2. Tiltakene/metodene er forskningsbaserte og evaluerte ut fra screening og casestudier.
3. Barnehager og skoler med samarbeidspartnere har oversikt over og benytter effektive metoder og tiltak for å forebygge og arbeide med psykisk helse samt sosial og emosjonell kompetanse hos barn og unge.

Hvem var sentrale aktører i utviklingen av tiltaket?

Ledere og ansatte i barnehager og skoler har vært de mest sentrale aktørene i utviklingen av HBS-tiltakene. I tillegg har ansatte innen helsesektor vært sentrale i utviklingsarbeidet.

Hvordan har tiltaket ivaretatt innovasjonsaspektet i programmet?

HBS-tiltakene har hatt stort fokus på innovasjon. Innovasjonsgrad har blitt vurdert årlig av kommunene gjennom hele perioden. Deltakerne har også hvert år eventuelt justert veien for tiltaksutviklingen. Se også tiltaksbeskrivelser.

Hvordan har målgruppene vært involvert og fått medvirke i utvikling og gjennomføring av tiltaket?

Målgruppene har i stor grad vært involverte og fått medvirke i tiltaksutviklingen. Klasser, elevråd og ungdomsråd har deltatt i prosesser, kommet med innspill og vært med å prøve ut tiltakene. Alle kommunene har i tillegg hatt egen plan for brukermedvirkning.

Hvilket forsknings- eller kompetansemiljø har evt. bidratt i selve tiltaksutviklingen? På hvilken måte?

Forsknings- eller kompetansemiljøene har ikke vært så involverte i selve tiltaksutviklingen. Den har deltakerne i størst grad håndtert selv. Forskerne har derimot bidratt med evalueringer og utvikling av teorigrunnlag som har hjulpet kommunene til å spisse sine tiltak, og har slik indirekte påvirket justeringer i tiltaksutviklingen.

EVALUERING AV TILTAKET**1) Hva slags evaluering er blitt gjort av tiltaket og hvem har utført den?**

- På prosjektgruppemøte 17.06.2021 og 22.11.2021 ble evaluering ivaretatt ved at sluttrapporten ble gjennomgått med IGP-prosess.
- Norce og Oxford Research har gjennomført en intervju-runde med alle deltakerne i 2019, 2020 og 2021, og evaluerte deltakerne ut fra de helsefremmende indikatorene, samt innovasjonsfaktorene.
- Hver enkelt deltaker har ved hjelp av forskerne eller selvstendig som en del av metoden i eget tiltak, evaluert lokale tiltak.

2) Hvorfor ble denne typen evaluering valgt?

- HBS Agder er komplekst og trenger forskjellige evalueringsarenaer for å vurdere de ulike tiltakene og utviklingsarenaene.

3) Hva er hovedfunnene i evalueringen?

- Hovedfunnene i evalueringen viser at aktørene i HBS har utviklet bedre forståelse for helsefremming og helsefremmende arbeid i skoler og barnehager gjennom tiltaksperioden. Rapport vil foreligge i 2022.

4) Har det vært knyttet annen forskning til tiltaket enn evaluering? I så fall hvilke og hvorfor? Oppgi gjerne lenker til publisert materiale.

- Det pågår et forskningsutviklingsprosjekt nå. Norce skriver søknader på vegne av tre kommuner og SAMM i samarbeid med andre tiltak og kommuner (se vedlagt sak som ble vedtatt i styringsgruppen 24.06.2021. Målet er å skaffe midler for å kunne utvikle evalueringsverktøy for folkehelse-tiltak.

Svar på spørsmål fra hver enkelt aktør:**Åmli:**

1) Det har blitt gjennomført fire spørreundersøkelser i tilknytning til tiltaket Aktivitører. To har vært rettet mot elevgruppen og to har vært rettet mot personalet. Samtlige av disse undersøkelsene er gjennomført av prosjektkoordinator i kommunen. STYD har gjennomført kartlegging av utemiljøene i barnehagene, skolene og SFO, samt innemiljøene i barnehagene og SFO. Det er utarbeidet rapporter til hver enkelt enhet.

Relasjonskompetanse er foreløpig ikke evaluert på en systematisk måte. Det er planlagt stedlig tilsyn med barnehagene etter § 42 Trygt og godt psykososialt barnehagemiljø i Barnehageloven. I dette tilsynet er det forventet at man til en viss grad vil kunne evaluere tiltaket med relasjonskompetanse.

2) Spørreundersøkelser ble valgt i forhold til tiltaket Aktivitører for å nå ut bredest mulig til både elever og ansatte. STYD ble valgt fordi dette er et kompetansemiljø med lang og god erfaring på området. Relasjonskompetanse tenker vi at det er intervjuer og samtaler som er det naturlige og det er dette som vil bli gjort i kommende tilsyn.

3) Aktivitører: I elevundersøkelsen høsten 2019 ble det kartlagt hvilke aktiviteter elevene deltok på og hvilke de ønsket seg framover. Dette ble gjort for at tilbudene til elevene skulle treffe best mulig.

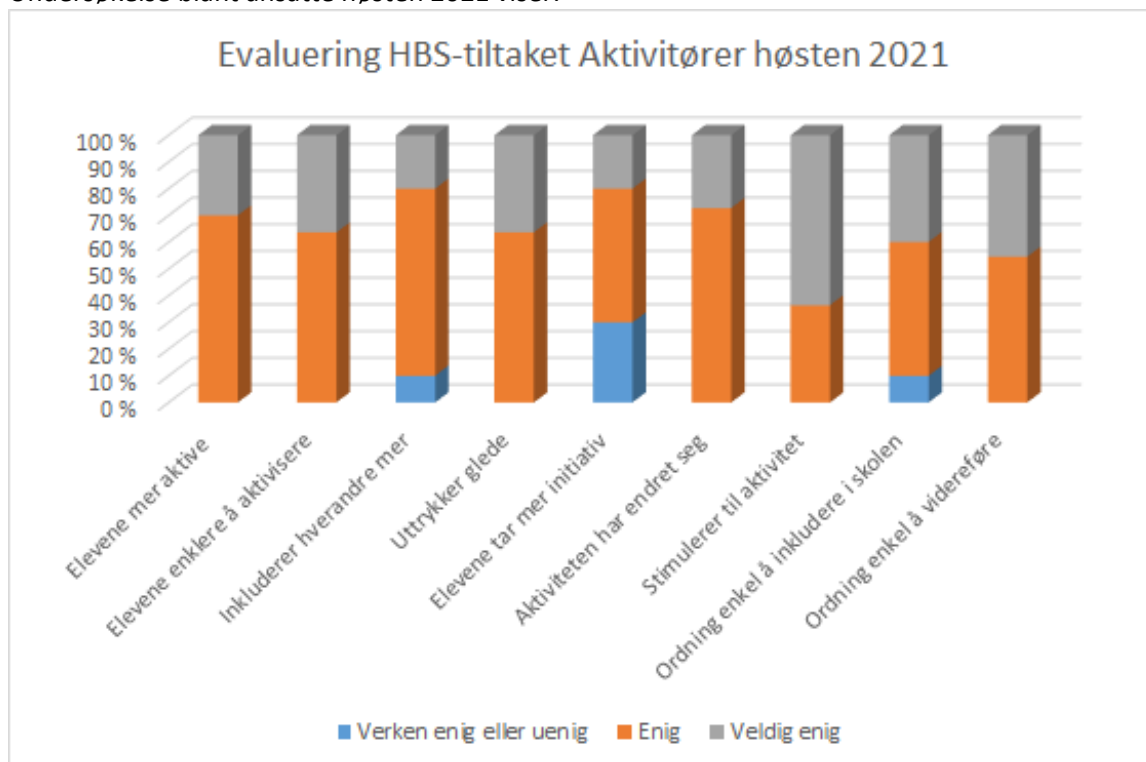
I elevundersøkelsen høsten 2021 kom følgende fram:

- 67% av elevene har deltatt på aktiviteter med aktivitørene.
- 76% av elevene har brukt utstyr tilrettelagt av aktivitørene
- 80% av elevene ønsker å beholde aktivitørene

Undersøkelse blant ansatte våren 2020 viser at:

- 94% mener at aktivitørene har vært positivt for elevmiljøet
- 94% mener at aktivitørene bør fortsette

Undersøkelse blant ansatte høsten 2021 viser:

Undersøkelsen inneholdt også svaralternativene veldig uenig og uenig, men disse var det ingen som benyttet. Disse to svaralternativene er derfor ikke tatt med i diagrammet.

4) Åmli kommune har ikke benyttet annen forskning utover det vi har vært en del av felles med de øvrige prosjektkommunene når det gjelder SAMM og Peilemerkene.

Gjerstad:

1, 2 & 3) "Ung Aktiv": Foresatte som vi har hatt samarbeid med er svært positive, og ungene som er loyet inn i en aktivitet, ved kjørehjelp, økonomisk bistand eller andre forhold, er kjempefornøyde. Vi har i de fire årene vi har gjennomført denne satsingen hatt 95-100% deltakelse på fritidsaktiviteter blant elevene innen jul i 3.klasse. I 4.klasse er så å si alle fortsatt med i en aktivitet. Ellers gir både elevundersøkelsene og Ungdata-undersøkelsene oss gode tilbakemeldinger på elevenes liv og laden, og da bl.a. deres psykiske helsetilstand. Det er disse undersøkelsene vi bygger våre satsinger ut ifra. Det er for øvrig svært gledelig for Gjerstad å se at vi har hatt en positiv trend på så å si alle måleindikatorer fra 2014 til 2016, men kanskje enda mer fra 2016 til 2019 i Ungdata-undersøkelsen. Tallene våre her i 2019, er mer oppløftende enn for Agder generelt.

4) Koblingen MOT etter skoletid og Trivselsledersatsingen har vært et forskningsobjekt gjennom to prosesser, med veldig gode resultater. En publikasjon er under arbeid.

Konferansepresentasjoner basert på forskningsarbeid:

- Helmersen, M. (2020, juli). How to implement health promoting measures in a School context – An example of a School programme for empowering young people. The 8th European Conference on Education (ECE), London, EN (digital) (del av HBS-symposium)
- Helmersen, M. & Horverak, M. O. (2021, oktober). *Hvordan legge til rette for helsefremming i en skolekontekst*. Nasjonal folkehelsekonferanse, Trondheim, NO.

Birkenes:

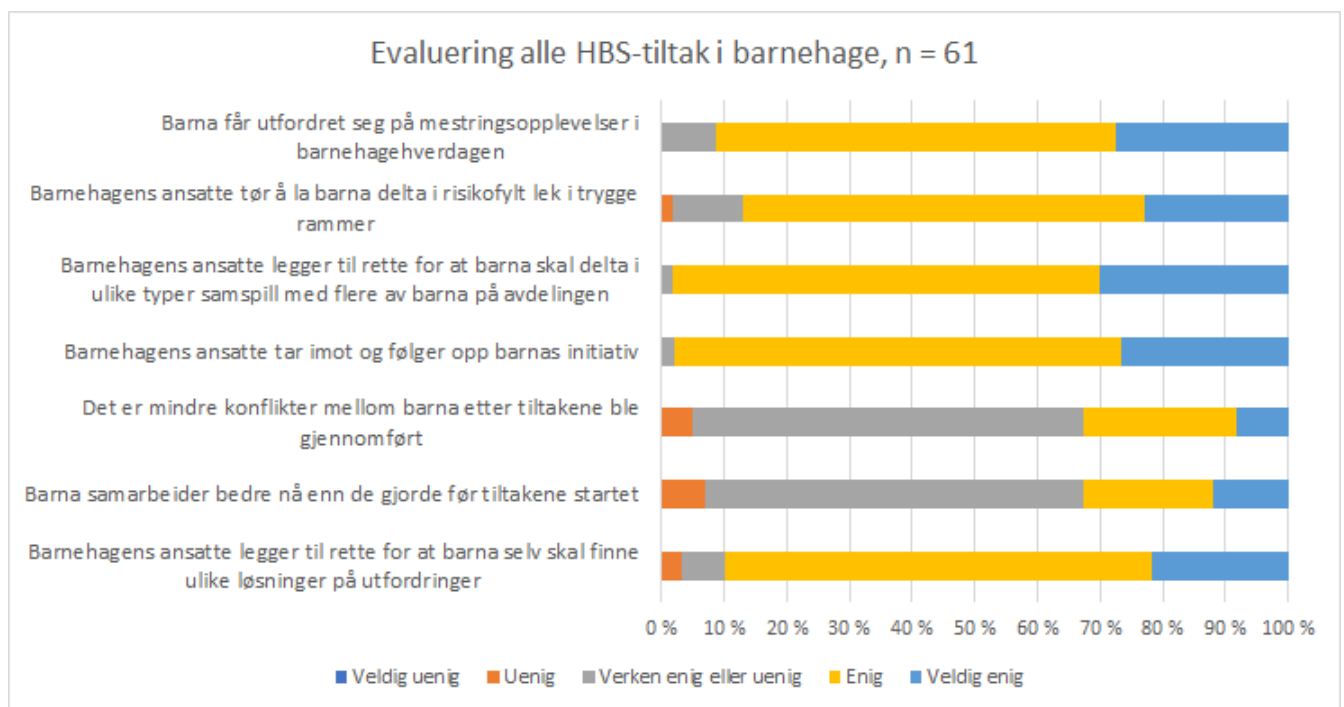
1) Birkenesbarnehagen har gitt skriftlig tilbakemelding til HBS –koordinator på hvordan den enkelte barnehage har opplevde samarbeidet med STYD og tiltaket rundt det. Dette har også vært tema på ledermøtene sammen med Oppvekstsjef. Egne evalueringsskjemaer er utarbeidet i samarbeid mellom forsker og styrere, og gjennomført med ansatte i Birkenesbarnehagen i forhold til HBS-tiltakene der. Det samme evalueringsskjemaet for aktivitet i barnehagehverdagen ble tilpasset skole, og gjennomført med ansatte på 1.trinn i Birkenesskolen i forhold til Aktivitetspakken som fremmer lek og læring.

2) Denne typen evaluering ble valgt da det gav en god tilbakemelding til ledelsen på hvordan tiltakene virker i barnehage- og skolehverdagen.

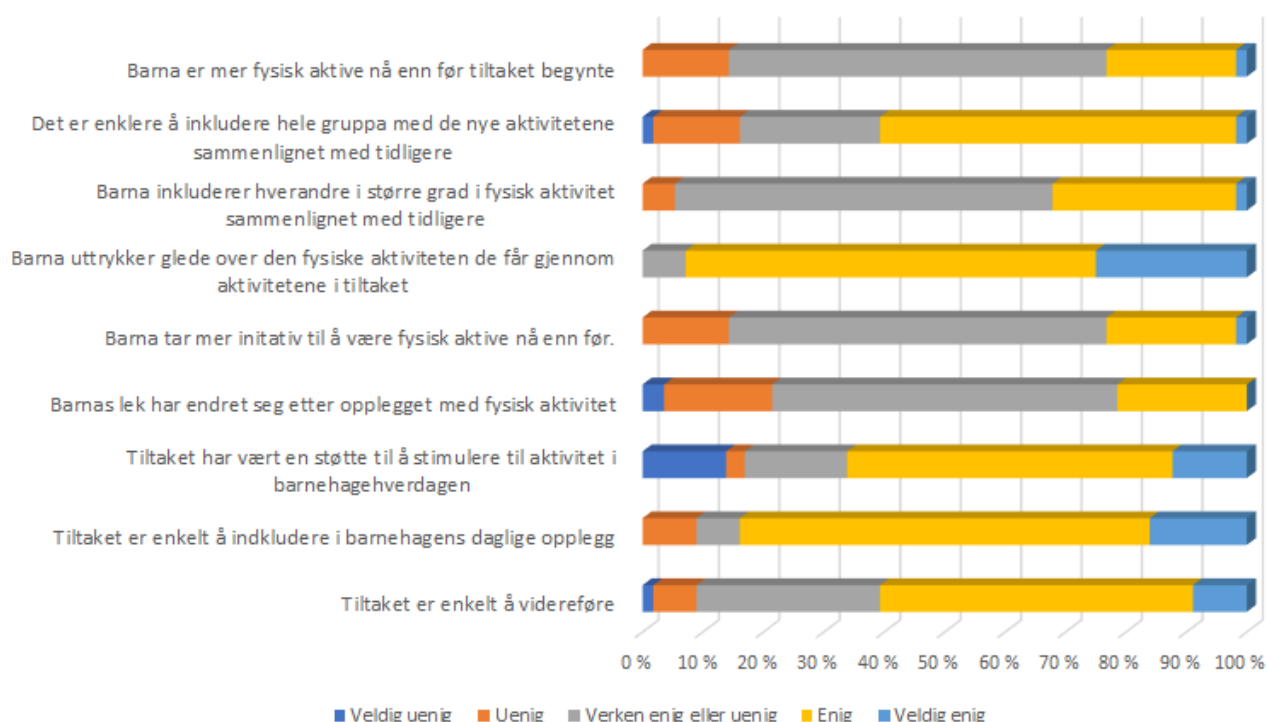
3) Hovedfunn: Ansatte i barnehager og skoler er i stor grad positive til virkningen HBS-tiltakene har hatt.

4) Tiltakene i Birkenesbarnehagen blir også evaluert av masterstudent ved UIA. Masterstudenten deltok også på fagdag for barnehager i regi av Ressurscenteret. Der fikk hun gjennomført intervju med ansatte i Birkenesbarnehagene. Dette rapporteres på i masteroppgave våren 2022. Vedrørende SAMM, så har evaluering i alle kommuner vært administrert fra Birkenes, se under.

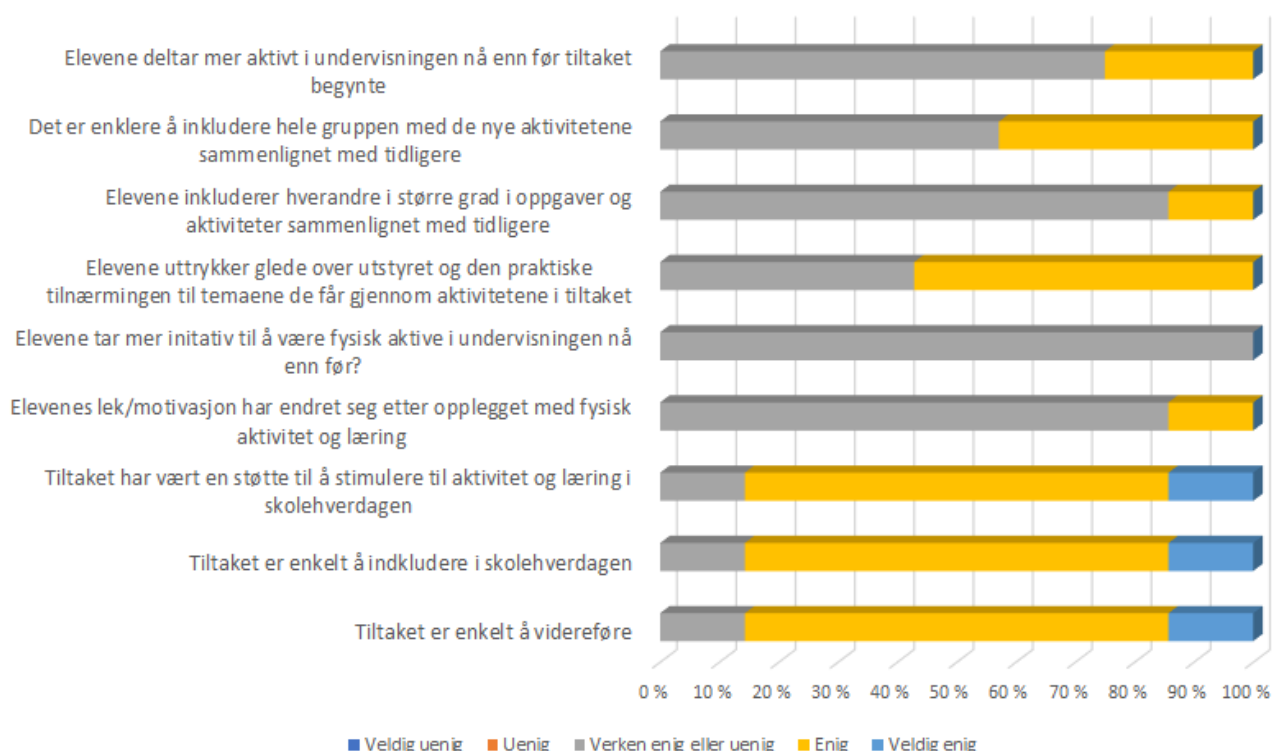
Resultater fra evalueringer:

Evaluering aktive barn i barnehage, n = 56

Evaluering aktive barn i barneskolen, n=8

Grimstad

1, 2 & 3) Alle tiltak i regi av HBS er fortløpende evaluert og justert. Foresatte har fått tilsendt brukerundersøkelser knyttet til nye overgangsrutiner for barnehage-skole og barneskole-ungdomsskole, og også knyttet til skole-hjemsamarbeid underveis i HBS prosjektperioden. Høsten 2021 er det gjennomført tre spørreundersøkelser om overgangs-rutinene: En for foresatte til denne høstens skolestartere, en for barnehage-ansatte som har vært ansvarlige for disse barna frem til skolestart og en for ansatte i mottaksskolen. Det var i år som tidligere år, lav svarprosent, men resultatene gav viktige innspill til videre utvikling og justering av rutinene.

Lillesand:

1) Voksenopplæring: Vi evaluerer alle tiltak jevnlig med deltakere og på personalmøter. Dette gjøres i etterkant av tiltakene ved at prosjektansatt Diary Kedir ber deltakerne vurdere nytten av tiltakene. Dette gjøres etter 5-trinns modellen til SAMM. Vi legger spesielt vekt på trivselsundersøkelsen utført hver høst. Denne er omfattende og gjelder både pedagogisk, trivselsmessig og integrering. Dette er et viktig redskap for å justere "veien videre".

2) Voksenopplæring: Vi har valgt denne måten å jobbe på fordi vi er så liten enhet at IGP metoden virker unødvendig. Vi har brukt den noen ganger, men personalet ønsker at vi tar evalueringen i felleskap

3) Voksenopplæring: Hovedfunnene er at både det psykososiale miljø og det pedagogiske læringsmiljø er på riktig vei. Våre deltakere gir oss gode tilbakemeldinger på begge felt. Vi mener at vårt arbeid med HBS / SAMM er medvirkende til dette, og bidrar til systematisk arbeid på dette felt.

Tverrkommunale tiltak:

Peilemerker

Peilemerkene ble reflektert over gjennom en tverrkommunal og tverrsektoriell samling midtveis i HBS-prosjektet. Dette fungerte som en type evaluering og bevisstgjøring, og påvirket videre arbeid med tiltaket.

Publikasjon fra dette arbeidet:

Paschen-Eriksen, Eva-Kristin (2020, juli). «Kids Do Well if They Can» – Guiding Principles in Health Promoting Work in Kindergartens and Schools. The 8th European Conference on Education (ECE), London, EN (digital) (del av HBS-symposium) <https://papers.iafor.org/submission57547/>

SAMM: Systematisk arbeid med mestring, medvirkning og motivasjon

1) Gjennomføring av evaluering: Det har i all hovedsak blitt brukt et evalueringsskjema med delvis åpne og delvis lukkede spørsmål, som elevene har besvart. I tillegg har lærere gitt evalueringer gjennom å svare på åpne spørsmål, delvis muntlig og delvis skriftlig. Evalueringsskjemaet som elevene har fylt ut har blitt justert i utviklingsverkstedet gjennom prosjektperioden. Leder av utviklingsverkstedet har forskningskompetanse, og har hatt ansvar for å administrere evaluering, og alle deltakere i utviklingsverkstedet og lærere har bidratt til å gjennomføre selve evalueringene i klassene.

2) Hvorfor denne typen evaluering: Det var viktig å få tilbakemeldinger fra elever og lærere på hvordan de opplevde at metoden fungerte, og om den var til nytte i skolehverdagen.

3) Hovedfunn: I hovedsak gir mange elever tilbakemeldinger på at metoden hjelper dem til å finne ut hva som er viktig for dem, legge planer, gjennomføre planer, løse problemer, og den gir motivasjon. Også lærere gir positive tilbakemeldinger på metodeanvendelsen, og det påpekes at arbeidet med SAMM generelt har vært positivt for ansatte, og gitt glede og motivasjon.

4) Annen forskning: I tillegg til å bruke evalueringene til forskning, har mange av elevenes refleksjoner fra metodegjennomføring vært analysert, for å se hvordan metoden virker, og hva elever opplever som utfordringer og hvilke løsningsstrategier de bruker. Det ble også målt motivasjon det første året av prosjektet, før og etter intervensjon. Basert på dette analyserte forskere hvordan motivasjonsprofilene endret seg. Artikkel er i prosess. I tillegg har det vært masterstudenter knyttet til tiltaket. En student har sammenlignet læreres oppfatning av SAMM sammenlignet med VIP basert på intervjuer av lærere i videregående skole, og konkluderte med at lærerne var veldig positive til SAMM, da det var enkelt å integrere i sitt ordinære undervisningsarbeid. En student har gjennomført en effektstudie i ungdomsskolen i samarbeid med utviklingsverkstedet, og brukte måleskjema for behovstilfredsstillelse, mestringsforventning og opplevelse a v sammenheng. Det var en veldig kort studie, og tiltaket viste ikke effekt. En tredje student undersøkte forståelse og realisering av livsmestring i barnehage for å legge et grunnlag for videre tilpasning av SAMM i

barnehage. Utover dette har det også vært gjennomført en større forskningsstudie i videregående skole, hvor fremmedsspråksangst har vært målt før og etter intervensjon. Resultatene viste at det var signifikant nedgang i fremmedsspråksangst i spansk-klasser i vgs i en norsk kontekst, og i engelsk i en polsk kontekst. Artikkelen for denne studien er i review-prosess.

Utdrag fra resultater av evalueringer i SAMM

SAMM med fokus på livsmestring. Utdrag fra evalueringer i ungdomsskole (US), videregående skole (VGS) og voksenopplæring (VO):

Resultater skoleåret 18/19		Ja	Nei	Vet ikke
Fornøyde med metoden	US (N = 68)	82,5%	16%	1,5%
	VGS (N = 51)	86%	4%	10%
	VO (N = 45)	93%	5%	2%
Bedre til å planlegge	US (N = 55)	42%	14,5%	43,5%
	VGS (N = 51)	63%	22%	15%
	VO (N = 45)	80%	7%	13%
Mer lyst til å lære / jobbe mot mål	US (N = 55)	53%	20%	27%
	VGS (N = 51)	56%	14%	30%
	VO (N = 45)	78%	13%	9%

Elevråd barneskole 2019-2020, 1 elevråd 2.-4.trinn og et elevråd 5.-7. trinn:

Trinn:	Ja		Nei		Vet ikke	
	5-7	2-4	5-7	2-4	5-7.	2-4
Hjulpel til å gjennomføre elevrådsarbeid	15	12	2	0	1	0
Enklere å forstå hva klassen er opptatt av	14	6	2	2	2	4
Valgt gode fokusområder og planer	13	7	4	2	1	3
Var metoden enkel å bruke?	12	7	0	0	Delvis:6	Delvis:5

Hvor fornøyd har du vært med femtrinnsmetoden? (veldig misfornøyd – veldig fornøyd)

Mellomtrinn: 15 fornøyd, 3 vet ikke

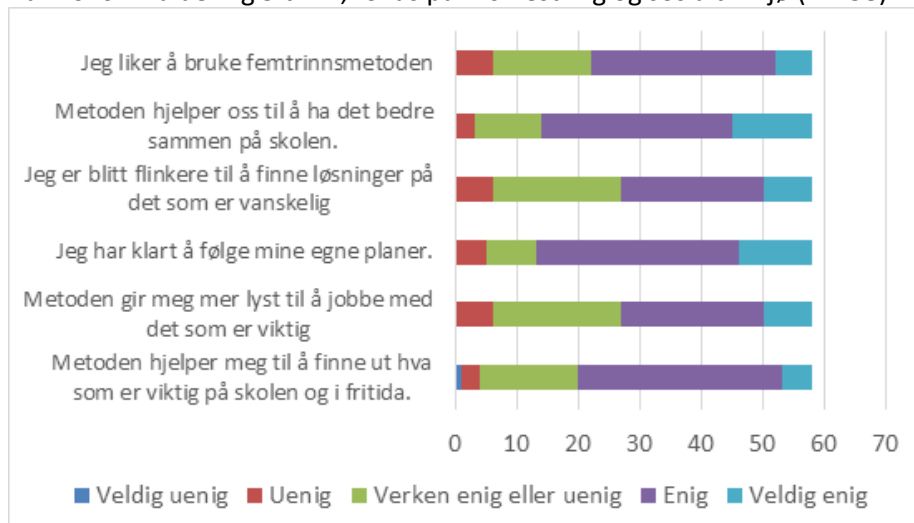
Barnetrinn: 9 fornøyd, 3 vet ikke

Fulgt opp planer?

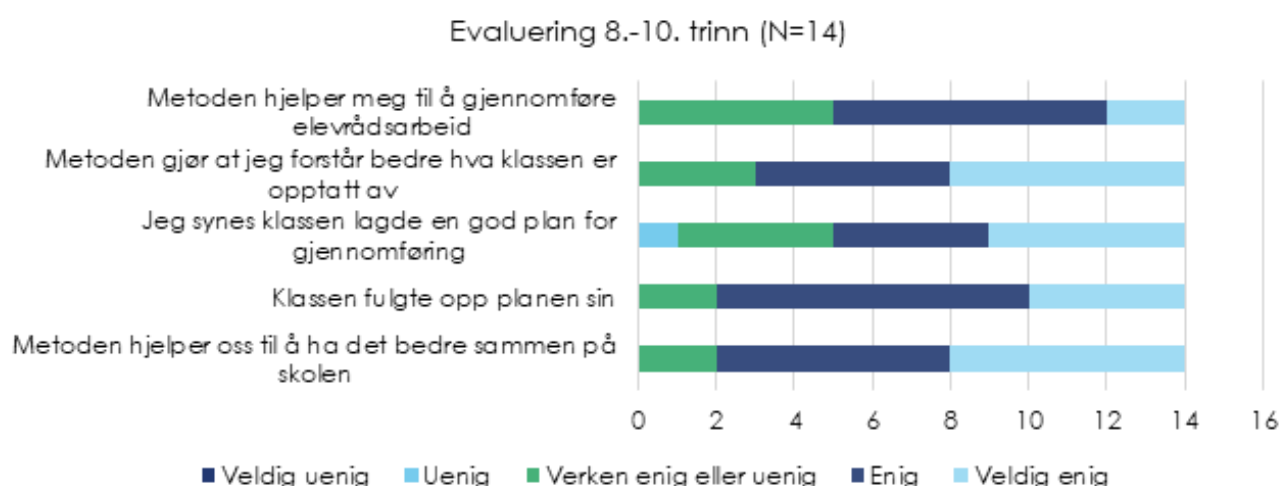
Mellomtrinn: Bra (6), Helt greit/passe (12)

Barnetrinn: Bra (5), Litt (5), Ja med belønning (2)

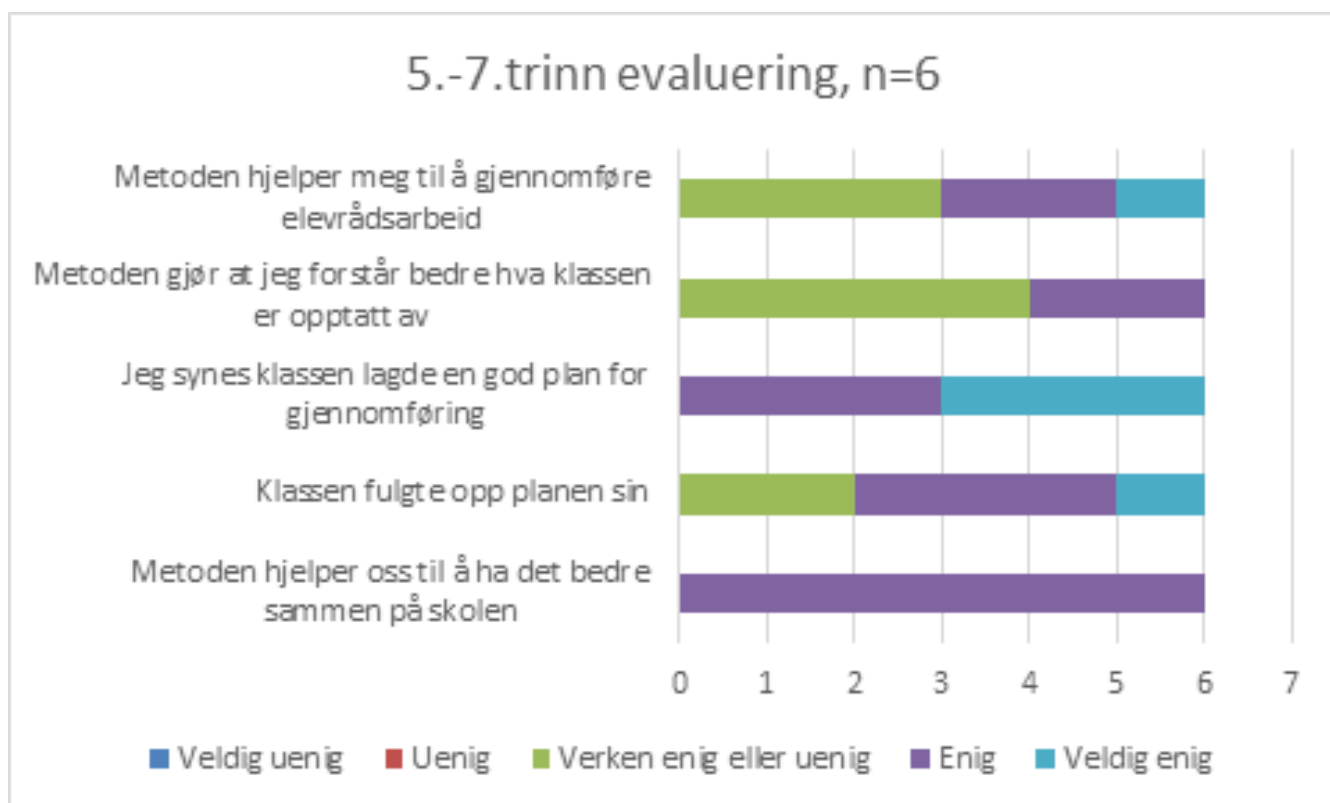
Vår 2020: Evaluering 5.trinn, fokus på livsmestring og sosialt miljø (n = 58)

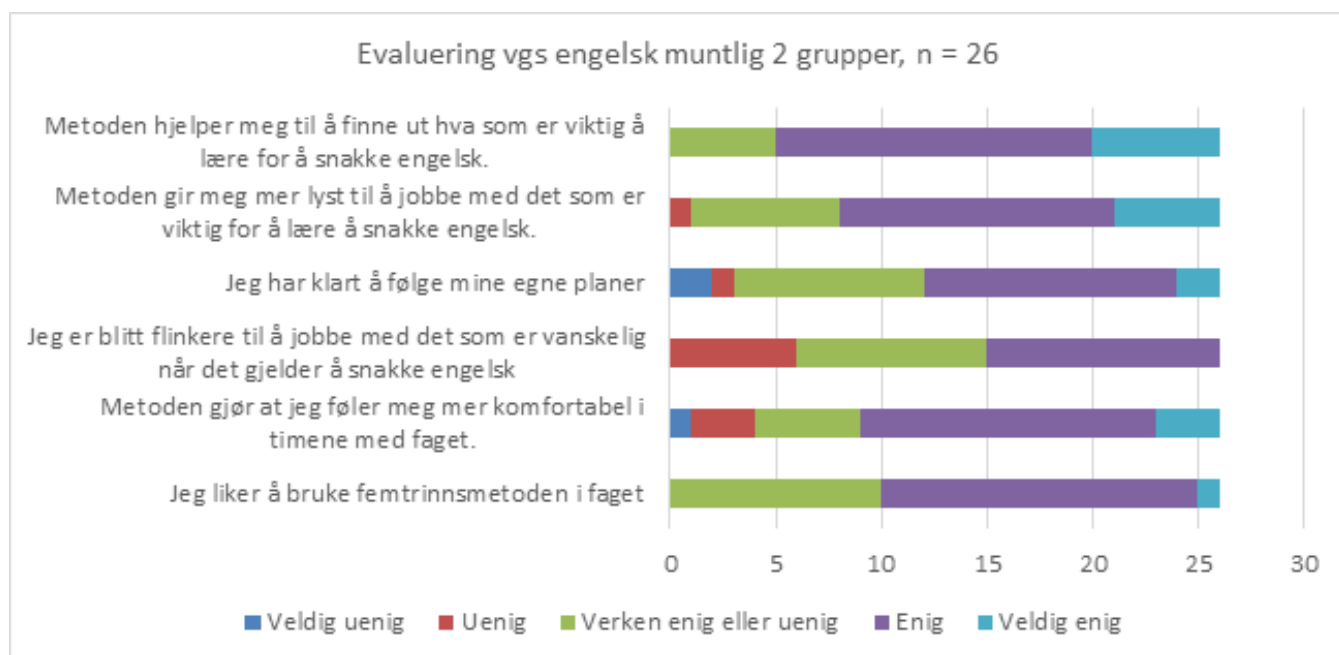
Elevråd 2 ungdomsskoler, fokus på sosialt miljø:

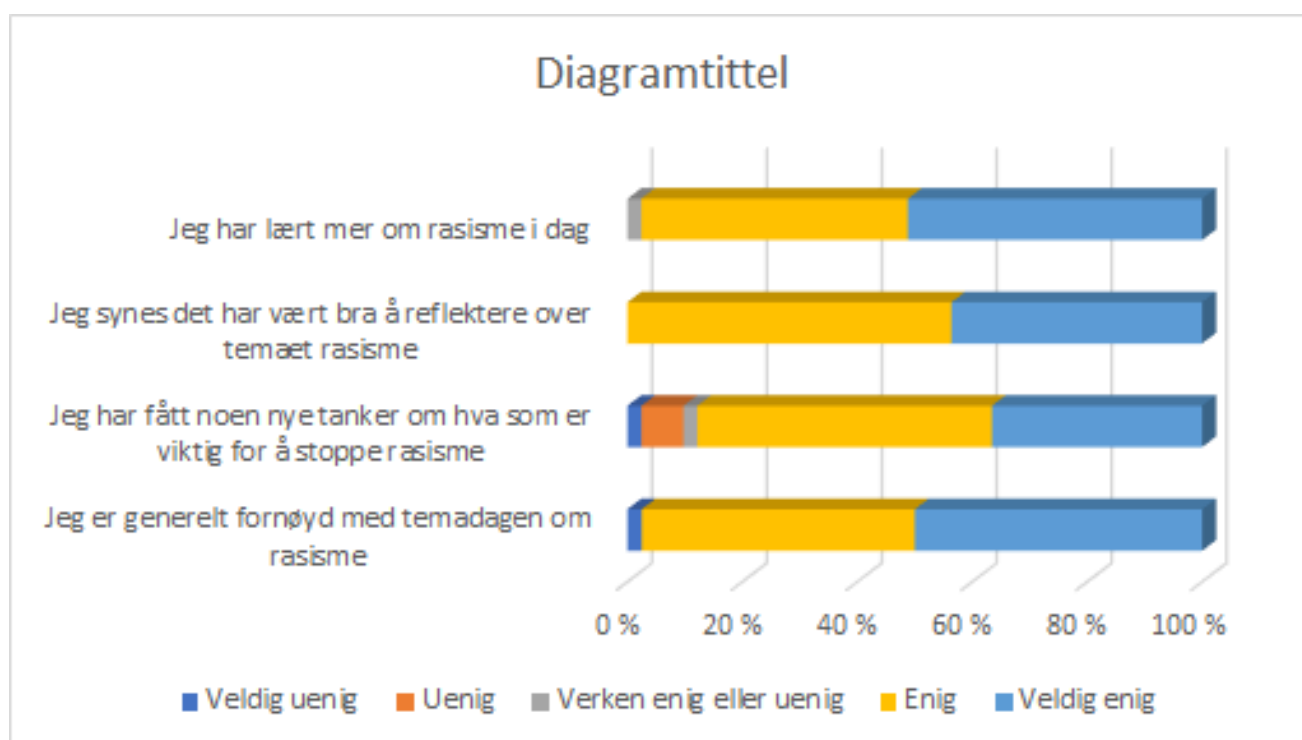
Evaluering elevråd barneskole, fokus på sosialt miljø:

Evaluering i engelskgrupper videregående skole med fokus på muntlig engelsk:

Evaluering seminar om forebygging av rasisme og diskriminering i voksenopplæring, n = 36-40:

SAMM Konferansepresentasjoner:

- Horverak, M. O. & Langeland, G. M. (2021, oktober). Systematisk arbeid med mestring, medvirkning og motivasjon for å skape et helsefremmende og inkluderende læringsmiljø i barneskolen. Nasjonal folkehelsekonferanse, Trondheim, NO.
- Horverak, M. O. & Langeland, G. M. (2021, juli). Making students engaged in improving their English writing skills – A case-study from a Norwegian upper secondary school. The 9th European Conference on Language Learning (ECLL), London, EN (digital).
- Horverak, M. O. & Espegren, J. E. (2021, juli). How to create a supportive learning environment in mathematics classes – An example from a Norwegian lower secondary school class. The 9th European Conference on Education (ECE), London, EN (digital).
- Horverak, M. O. (2021, juni). A systematic approach to working with motivation in language classes – supporting students who fear speaking out loud in class. Exploring Language Education (ELE) . Oslo, NO (digital).
- Symposium:
- Langeland, G. M. & Løvik, A. (2021, juni). Relieving anxiety through collective efforts and individual reflections – a multiple-case study from vocational classes.
- Askland, S. (2021, juni). «In year 8, the students are eager to learn – it's a new language! But in year 9, their motivation drops...»
- Scheffler, P. & Wach, A. (2021, juni). Anxious to speak or anxious about speaking? Learning to speak English as a foreign language in Poland.
- Horverak, M. O. (2021, juni). «I would like to sound like an Englishman or American instead of an insecure Norwegian».
- Horverak, M. O. & Langeland, G. M. (2021, mai). Systematisk arbeid med mestring, medvirkning og motivasjon. Hvordan kan kommunen fremme barn og unges psykiske helse og livskvalitet? Åpen konferanse i forbindelse med folkehelseprogrammet. Oslo, NO (digital)
- Horverak, M. O. & Langeland, G. M. (2020, november). Deltakerdemokrati i praksis i lokale kontekster. En deliberativ metode for å styrke elevers medvirkning i samfunnsfag og gjennom elevråd. Nasjonal konferanse for samfunnsfagdidaktikk 2020: Samfunnsfagdidaktikk i en globalisert verden. Kristiansand, NO (digital).
- Horverak, M. O., Langeland, G. M. & Aanensen, M. (2020, juli). Systematic work with motivation and life mastery skills in upper secondary school: An action research study from a Norwegian context. The 8th European Conference on Education (ECE), London, EN (digital).
- Horverak, M. O. & Jenssen, E. C. (2020, juli). Systematic work with learning environments: Training student representatives to improve learning conditions in their classes. The 8th European Conference on Education (ECE), London, EN (digital).
- Horverak, M. O. (2020). How to support immigrant entrepreneurs to succeed in a foreign culture? – A multiple-case study from a Norwegian context. The 4th IAFOR International Conference on Sustainability, Energy & the Environment – Hawaii (IICSEE), Honolulu, US.
- Horverak, M. O. (2020). Developing resilience and life mastery skills in the classroom – a multiple case study comparing a Norwegian and Peruvian context. The 5th IAFOR International Conference on Education – Hawaii (IICE), Honolulu, US.
- Canrinus, E. T. & Matre, M. E. (2019) The risk of implementing an approach to enhance motivation. Paper presentert på 18th Biennial Conference of the European Association for Research on Learning and Instruction (EARLI), Aachen, Tyskland.
- Horverak, M. O. & Aanensen, M. (2019). Decreased motivation and increased mental illness among young people – a need for teaching life mastery skills in school. Paper presentert på The 7th Conference on Education (ECE), London, England.
- Horverak, M. O. & Aanensen, M. (2019). A systematic approach to facilitate for motivation and self-regulation in language learning contexts. Paper presentert på The 7th Conference on Language Learning (ECLL), London, England.
- Matre, M. E., & Canrinus, E. T. (2018). How to prevent dropout? Designing an approach to enhance motivation in adolescent language learners. Poster presentert på 16th International Conference on Motivation (ICM), Aarhus, Danmark.

- Canrinus, E. T., Matre, M. E. & Horverak, M. O. (2018). Subject specific motivation: a matter of profiling. The European Association for Research on Learning and Instruction (EARLI) SIG 11 Conference, Kristiansand, Norge.
- Horverak, M. O., Aanensen, M. & Päplow, T. M. (2018). Systematic work with motivation: developing a meta-cognitive strategy for language learning. Paper presentert på IV Nordic Journal of Modern Language Methodology Conference (NJMLM), Kristiansand, Norge.
- SAMM: Publikasjoner:**
- Heddeland, S. & Horverak, M. O. Teknologi – en motivasjon eller distraksjon i skolen? *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*. Akseptert, kommer i nummer 2, 2022.
- Horverak, M. O. & Langeland, G. M. (2021). Systematic work with mastery, participation and motivation to create a health promoting and inclusive learning environment in primary school. *Scandinavian Journal of Public Health* 49(1), 19-20.
- Horverak, M. O. & Langeland, G. M. (2021). Making students engaged in improving their English writing skills – A case-study from a Norwegian upper secondary school. *The European Conference on Language Learning 2021: Official Conference Proceedings* (s. 37-47). <https://papers.iafor.org/submission60419/>
- Horverak, M. O. & Espegren, J. E. (2021). How to create a supportive learning environment in mathematics classes – An example from a Norwegian lower secondary school class. *The 9th European Conference on Education 2021: Official conference proceedings* (s. 279-289). <https://papers.iafor.org/submission60420/>
- Langeland, G. M. & Horverak, M. O. (2021). *Hvordan legge til rette for mestring, medvirkning og motivasjon i ungdomsskole og videregående skole*. Cappelen Damm Akademisk.
- Horverak, M. O., Langeland, G. M. & Diary, D. (2020). *Empowering adult immigrant learners through systematic motivation work in the classroom*. *The IAFOR Journal of Education*, 8 (4), 45-61. <https://doi.org/10.22492/ije.8.4.03>
- Horverak, M. O., Langeland, G. M. & Aanensen, M. (2020). Systematic work with motivation and life mastery skills in upper secondary school: An action research study from a Norwegian context. *The 8th European Conference on Education – London 2020 Official conference proceedings*, s. 65-76. <https://papers.iafor.org/submission57545/>
- Horverak, M. O. & Jenssen, E. C. (2020). Systematic work with learning environments: Training student representatives to improve learning conditions in their classes. *The 8th European Conference on Education – London 2020 Official conference proceedings*, s. 53-64. <https://papers.iafor.org/submission57544/>
- Horverak, M. O., Aanensen, M., Olsbu, I., Päplow, T. M. & Langeland, G. M. (2020). Systematic motivation work in the language classroom – an action research study from southern Norway. *Nordic Journal of Modern Language Methodology*, 8 (1), 55-80. <https://doi.org/10.46364/njmlm.v8i1.484>
- Horverak, M. O. (2020). How to support immigrant entrepreneurs to succeed in a foreign culture? – a multiple case study from a Norwegian context. *The 4th IAFOR International Conference on Sustainability, Energy & the Environment – Hawaii 2020 Official conference proceedings*, s. 11-22. Honolulu, US. <https://papers.iafor.org/submission53633/>
- Horverak, M. O. (2020). Developing resilience and life mastery skills in the classroom – a multiple case study comparing a Norwegian and Peruvian context. *The 5th IAFOR International Conference on Education – Hawaii 2020 Official conference proceedings*, s. 31-44. Honolulu, US. <https://papers.iafor.org/submission53632/>
- Horverak, M. O., Aanensen, M. & Langeland, G. M. (2019). «Norsk er så kjedelig»...»Ja, og hva vil du gjøre med det?», spør vi. *Norsklæreren* 4, 46-54.
- Horverak, M. O. & Aanensen, M. (2019). Decreased Motivation and Increased Mental Illness among Young People – a Need for Teaching Life Mastery Skills in School. *The 7th European Conference on Education, Independence & Interdependence, official conference proceedings*, s. 239-251. London, EN. <https://papers.iafor.org/submission52464/>
- Horverak, M. O., Langeland, G. M. & Fagerhaug, J. P. (2018). Fra kunnskapsløft til motivasjon og livsmestring – et paradigeskifte i norsk skole?. *Lektorbladet*, 6, 16-18.
- Langeland, G. M., Horverak, M. O. og Fagerhaug, J. P. (2018) Motivasjon – elevens eller lærerens ansvar? En case-studie om motivasjonsarbeid i en norskklasser i videregående skole. *Norsklæreren*, 2, 36-41.

SAMM: Masteravhandlinger:

Rosef, K. (2021). Systematisk arbeid med mestring og motivasjon – en evaluering av en livsmestringsmodell for grunnskolen. [Masteroppgave]. Universitetet i Agder.

Hammen, C. (2021). Tiltak rettet mot psykisk helse for elever i videregående skole – Erfaringer fra lærere. [Masteroppgave]. Universitetet i Agder

Bruvik, M. H. (2021). Livsmestring for barnehagebarn: En kvalitativ studie av hvordan barnehageansatte forstår og realiserer arbeidet med livsmestring for barn i barnehagen. [Masteroppgave]. Universitetet i Agder.

RESULTATER OG LÆRINGSPUNKTER FOR HBS AGDER

Hvilke resultater fra tiltaket kan være nyttig for andre kommuner å få vite om? Oppsummer i punkter.

- Verdigrunnlag og teorigrunnlag må på plass før man starter
- Tydeligere rammer må legges før start for at det skal bli samlende
- Samme person bør stå gjennom prosjektet og ved eventuelt nødvendig skifte må god overgang gjennomføres
- Det har vært bra at HBS Agder har resultert i parallelle tiltak med ulike verktøy for **barn og unge**. Verktøy som gir dem en bedre hverdag
- Det har vært bra at det er utviklet dokumentert metodikk og nettressurser slik at tiltaket lever videre og utvikles
- Det er viktig å presisere at læring som skjer ved samhandlingsstrukturer er et kontinuerlig arbeid. Det handler om å inkludere nye personer, lære dem opp, støtte, veilede og lære dem å lære videre
- De helsefremmende indikatorene som er utviklet og ligger som grunnlag for HBS kan være nyttige for andre kommuner. Det samme gjelder de tverrkommunale tiltakene peilemerker og SAMM.

Hvilke læringspunkter (både positive erfaringer og utfordringer) fra selve tiltaksutviklingen kan andre kommuner ha nytte av å vite om?

- Det var meget viktig å møtes på tvers av fagfelt og kommuner
- Utviklingsverkstedene med denne utformingen var viktige, samlende og produktive arenaer i prosjektet
- Systematisk evaluering underveis er viktig i tiltaksutvikling

Har dere en plan/prosess for informasjonsutveksling/overføring av resultater og læringspunkter til andre deler av kommunen og eksterne interessenter/kommuner?

- Det er bestemt å bruke planleggingsdager
- Publikasjoner er utgitt, og planlegges utgitt fremover. Det er også publisert ei lærebok i SAMM (for ungdomsskoler og vgs), og ei ny bok er på vei våren 2022 (for voksenopplæring)
- Masterstudenter er koblet på og skal kobles på
- Nettressurser ligger ute og spres på ulike arenaer
- Nye tiltak må fremover jobbes inn i eksisterende planer

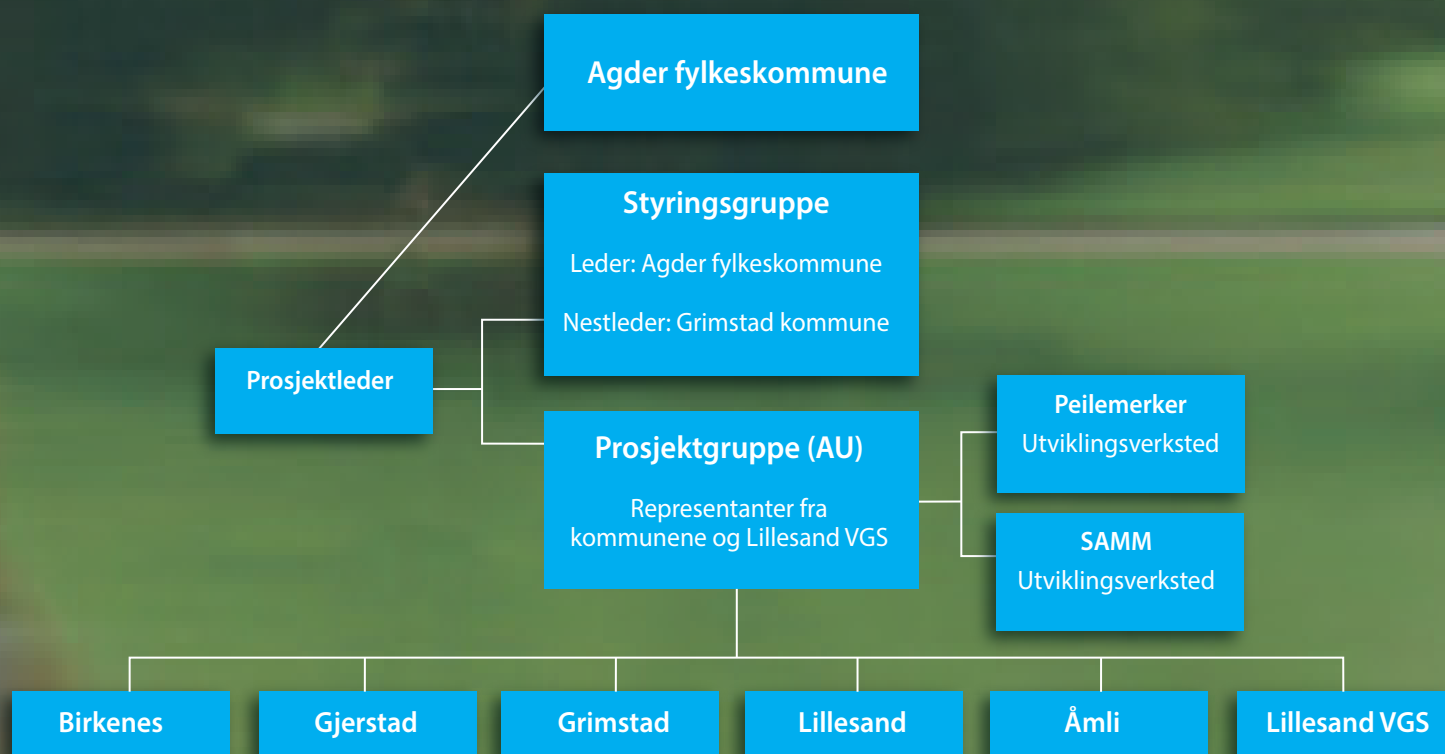
Er tiltaket blitt permanent, eller er det lagt planer for at det skal bli et varig tiltak? Hvis ikke, forklar hvorfor.

- BTI og HBS sammenhengen har vært en styrke. HBS lever derfor videre i BTI-kommunene
- HBS-tiltak er blitt implementert i kommunene, og vil fortsette med dette i fremtiden
- Flere HBS-kommuner samarbeider om å utvikle et forskningsprosjekt med varighet til 2026. Målet med prosjektet er å utvikle evalueringsverktøy til kommunene for å vurdere helsefremmende kompetanse og praksis, i hvilken grad tiltak i barnehage og skole er helsefremmende. Her er det også opprettet samarbeid med Indre Østfold kommune og folkehelseiltaket Robust Ungdom, Blå Kors Kristiansand og folkehelseiltaket SoNeSoMe. Aktørene har sammen søkt midler til Norges Forskningsråd i samarbeid med NORCE og UiA. Det er innvilget forprosjektmidler fra Regionalt forskningsfond.

Kan tiltaket sies å bidra til å fremme kommunens systematiske folkehelsearbeid? På hvilken måte?

- Ressursteam som tiltak kan videreføres, men det vil kunne være personavhengig. Dette og andre tiltak kan være skjøre selv om de er nedfelt i planer
- Kontinuerlig arbeid med kompetanseheving og fokus og arbeidet på tvers, er en suksessfaktor for at kommunen skal kunne fremme det systematiske folkehelsearbeidet
- Peilemerkebruk og bevisst bruk koblet opp mot BTI vil være en suksessfaktor
- Livsmestrings og folkehelse temaene i læreplanene i skolen og rammeplan til barnehagene kan være en faktor tiltakene kan kobles opp til for å sikre systematisk folkehelsearbeid
- Opprettholdelse av fokus på relasjons-kompetanse er faktor for sikring av systematisk folkehelsearbeid

PROSJEKTORGANISERING

Styringsgruppen var sammensatt av kommunalsjefer og ledere fra helse- og oppvekst i våre kommuner. Med andre ord var barnehage- og skoleeierne representert i styringsgruppen. Dette bidrog til å sikre forankring, kvalitetssikring, styring og dermed også implementeringsvilje i kommunene.

Prosjektet har også vært utviklet gjennom tverrkommunale seminarer og arrangementer.

AGDER
fylkeskommune

Helsedirektorat

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

For mer informasjon: www.regionplanagder.no